

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH :

POLICHROMIA ŚCIENNA

WE WNĘTRZU CERKWI PRAWOSŁAWNEJ ŚW. AP. JANA TEOLOGA
W CHEŁMIE

Ul. Henryka Sienkiewicza 1

Inwestor :

PARAFIA PRAWOSŁAWNA ŚW. AP. JANA TEOLOGA W CHEŁMIE

Ul. Henryka Sienkiewicza 1

22-100 CHEŁM

NR REJESTRU ZABYKÓW: **A/193**

Opr. Małgorzata Podgórska – Makal
Konservator dzieł sztuki
Upr. konserwatorskie 20/K/97
nr dypl. ASP w Warszawie 4997
20-282 Lublin
Ul. Królowej Jadwigi 6/7

LUBLIN

CZERWIEC 2016

ZAŁĄCZNIK

do pisma/postarcowania/decyzji
organu ochrony zabytków

znak 1R.II.5144.20.1.2016

z dnia 2M.06.2016r.

1. PRZEDMIOT PRAC

Przedmiotem prac jest polichromia wnętrza cerkwi prawosławnej w Chelmie wraz ze stałym wyposażeniem:

- polichromia ścienna ok. dm^2

w tym:

- ok. 11 614 dm^2 - polichromii figuralnej
- ok. 6 500 dm^2 - polichromii w kopule głównej
- ok. 46 977 dm^2 - ścian monochromatycznych

- empora chóru wraz z kolumnami

- balustrada przed ikonostasem

2. HISTORIA

Czas powstania – ok. 1852

Cerkiew została wzniesiona w latach 1848 - 52,

Komitet budowy cerkwi powołano 25 lipca 1845 roku. W jego skład weszli budowniczy Ludwik Radziszewski, budowniczy Paweł Bukiewicz i burmistrz miasta Karpiński. Kierownikiem budowy został Jan Lasota. Dnia 9 czerwca 1846 roku miało miejsce położenie kamienia węgielnego pod budowę świątyni prawosławnej w Chelmie.

Prace murarskie wykonywał Wincenty Łańcucki z Sieniawy, a roboty ciesielskie Karol Kubik z Leżajska.

Prace przy budowie cerkwi ukończono w 1852 roku.

We wnętrzu cerkwi malowidła ścienne wykonał Bonawentura Dąbrowski.

Konsekracji nowo zbudowanej świątyni dokonał 13 (25) czerwca 1852 r. kapelan armii carskiej, ks. prot. Pogoniałow.

Z uwagi na usytuowanie świątyni w bardzo niskim miejscu miasta, spływająca z okolicznych wzniesień woda poczyniła znaczne szkody. Po kilkunastu latach od wybudowania cerkiew wymagała kapitalnego remontu. Pojawiły się pęknięcia ścian, zaś drewniana podłoga zaczęła butwieć.

W latach 1864 - 67 został przeprowadzony kapitalny remont cerkwi. Podczas remontu został dobudowany pritwor (kruchta), wymieniono podłogi, zlikwidowano pęknięcia elewacji, zrezygnowano z bocznych drzwi od strony północnej i południowej na rzecz powiększenia okien usytuowanych nad nimi oraz usunięto ambonę ze środkowej części cerkwi. Baldachim nad ambony został przeniesiony nad żertwiennik do prezbiterium.

Od 1864 stała się świątynią parafialną.

W latach 1927, 1949 i 1990 przeprowadzano remont cerkwi. W 1937 roku planowano rozbudowę tej świątyni w kierunku wschodnim. Plan ten nie został zrealizowany, a wykonane już fundamenty rozebrano w 1961 roku. Materiał z rozebranych fundamentów posłużył do budowy ogrodzenia wokół cerkwi.

W ramach prowadzonych remontów zamalowano prawdopodobnie część dekoracji malarskiej pozostawiając jedynie przedstawienia figuralne. Przemalowano sklepienie kopuły głównej.

W roku 1973 przeprowadzono prace konserwatorskie przy polichromii ściennej.

Prace te wykonano po pożarze w cerkwi, naruszony został wówczas ikonostas, polichromia została okopconą. Zakres i sposób wykonania prac nie jest znany, brakuje dokładnych informacji na ten temat. Polichromię prawdopodobnie oczyszczono z kopciami i innych zabrudzeń oraz utrwalono roztworem Paraloidu.

W ostatnich latach przeprowadzono remont dachu, elewacji zewnętrznych, wykonano przepone przeciwwilgociową, dzięki czemu zlikwidowano możliwość

podciągania kapilarnego wody gruntowej i opadowej oraz związaną z tym destrukcją warstw wypraw w dolnych partiach ścian.

W latach 1991- 1993 przeprowadzono konserwację ikonostasu.

3. OPIS

Styl – sztuka cerkiewna

Technika wykonania – technika olejna na wyprawie wapiennej, podłoże- mur ceglany spojony zaprawą wapienno-piaskową, sklepienia ceglane.

Świątynia zbudowana na planie krzyża greckiego, w stylu klasycystyczno-bizantyjsko-rosyjskim, z kopułą na skrzyżowaniu naw.

Budowla jest zorientowana na osi wschód - zachód.

Wszystkie fasady boczne mają formę edikuty na cokole, z parami toskańskich pilastrów zakończonych trójkątnymi przyczółkami. Okna cerkwi na fasadach południowej i północnej są zamknięte półkoliście i zdobione pilastrami oraz łukiem arkadowym. Okno na zewnętrznej ścianie prezbiterium w kształcie koła. Na elewacji zachodniej wyodrębniony przedsionek o szerokości analogicznej, jak szerokość wnęki arkadowej fasady, zdobiony zewnętrznie pilastrami toskańskimi. W bocznych ścianach przedsionka okna zamknięte półkoliście; przez kruchtę prowadzi główne wejście do świątyni, zdobione portalem, w szczycie którego krzyż. Obiekt wieńczą cztery niższe wieżyczki w ramionach krzyża greckiego, zwieńczone cebulastymi kopułami na latarniach i jedna większa kopuła ponad centralną częścią nawy. Kopuła ta zlokalizowana jest na walcowatej latarni z rzędem arkadowych okien, dekorowanej ośmioma pilastrami.

Wnętrze sklepienie sklepieniem kolebkowym. Sklepienie w nawach dzielone gurtami, przy kopule zdwojonymi, przechodzącymi poniżej gzymsu w podwójne pilastry.

Ściany z wyraźnym podziałem architektonicznym wydzielonym pilastrami posiadającymi wydatne głowice. Sklepienie kopuły podkreślone wydatnym gzymsem, część cokółowa wyodrębniona profilowaną listwą. Kopuła główna, umieszczona na skrzyżowaniu naw, oparta na wydatnym gzymisie, wsparta na pendentywach, zwieńczona latarnią w szczycie.

Ikonostas na zamknięciu nawy wschodniej wyodrębnia część otłarżową, ustawiony jest na drewnianym podwyższeniu (kliros), na którym (przed ikonostasem) drewniana barierka złożona z dzbankowatych, kanelowanych w dolnej części tralek i szerokiego parapetu ustawiona na szerokiej stopie.

Empora chóru w części nawy zachodniej, drewniana, wejście na chór schodami tzw. kręconymi, wykonanymi z elementów żeliwnych. Balustrada chóru złożona z dzbankowatych tralek – drewniana.

NAWA GŁÓWNA I NAWY BOCZNE

Polichromia składa się z przedstawień figuralnych i partii jednolitego koloru.

Płaszczyzny ścian i sklepień malowane na zielono.

Detal architektoniczny – gzymsy – wyodrębniony kolorystycznie – malowany w kolorze białym.

Na pendentywach sklepienia przedstawiono postaci czterech Ewangelistów, siedzących na architektonicznych postumentach, które mają formę konsol z kartuszami. W tle obłoki i atrybuty. Postacie Ewangelistów ubrane w powłóczyście szaty ze zwojami pergaminu w dłoniach. Postacie w układach dynamicznych. Obecnie mocno pociemniałe, częściowo nieczytelne z powodu zabrudzenia.

Zarówno kompozycja jak i układ postaci wskazuje na wysoką jakość malowideł. W nawach bocznych, na ścianach zamykających nawy, sceny figuralne:

- na ścianie północnej scena „Ukrzyżowania”
- na ścianie południowej scena „Zmartwychwstania”
Na sklepieniach między gurtami przedstawiono postacie świętych:
na sklepieniu nawy południowej – Świętych Teodozy Peczerskiego i Teodozego Czernychowskiego,
na sklepieniu nawy południowej Świętych. Serafina Sorowskiego i Św. Antoniego Peczerskiego.

PREZBITERIUM

- na ścianie wschodniej przedstawienie „Trójca Święta”
Niżej na ścianach północnej i południowej ujęte w ramy ikony przedstawiające : na ścianie północnej – Świętych Cyryla, Metodego i Włodzimierza.
Na ścianie południowej Święci Ojcowie kościoła (Św. Grzegorz, Bazyl i Jan Złotousty)
Pomiędzy gurtami sklepienia Przedstawienie Matki Boskiej Pokrow i Św. Apostoła Jana unoszących się na obłokach.
Na ścianie wschodniej prezbiterium malowane ikony przedstawiające św. Piotra i św. Pawła.
Wszyscy święci przedstawieni w pełnych postaciach, stojący w hieratycznych pozach z atrybutami w dłoniach.

CHÓR

- na ścianie zachodniej (nad chórem) – scena „Boże Narodzenie” - nad chórem – między gurtami sklepienia - na części południowej sklepienia święci moskiewscy Piotr i Iwan, na części północnej – święci Filip i Aleksy.

KOPUŁA

– podniebienie kopuły wypełnia kolor błękitny z malowanymi gwiazdkami, imitujący nieboskłon, podniebnie sklepienia latarni z malowanymi na niebieskim tle uskrzydłonymi główkami aniołków.

4. WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Świątynia jest czynna, odprawiane są nabożeństwa.
Prace konserwatorskie mają służyć podniesieniu walorów estetycznych wnętrza przy maksymalnym zachowaniu jego historycznego charakteru.
Przeprowadzenie prac przy polichromii ściennej zatrzyma proces postępującej degradacji warstwy malarskiej oraz przywróci walory dekoratorsko artystyczne.
Przy okazji tych prac wykonany zostanie remont instalacji elektrycznej, grzewczej i alarmowej. Usunięte zostaną stare, нефункционujące przewody, wykonana zostanie korekta tras instalacji.

5. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Polichromia jest brudna, pociemniała, uwidoczniły się jako jaśniejsze kity i retusze konserwatorskie,
Widoczne są złuszczenia i odpryski warstwy malarskiej. W miejscach odprysków widoczna jest zaprawa mineralna stanowiąca podkład pod malowidło.
Część polichromii z pewnością jest przemalowana.
Postacie świętych malowane na sklepieniach są wycięte z tła, jest to efekt „obmalowania” postaci farbą w trakcie wcześniejszych remontów i malowania wnętrza.

Analizując podobne polichromie z tego okresu, znajdujące się w innych cerkwiach, należy przypuszczać, że tło zostało przemaalowane. Prawdopodobnie wykonano to kilkakrotnie w czasie kolejnych remontów wnętrza.

Postacie ewangelistów posiadają jakby „ucięte” obramienia co sugeruje zamalowanie prawdopodobnie uszkodzonych partii malowidła.

Przemalowane zostało również sklepienie kopuły głównej oraz sklepienie latarni.

Widoczne są znaczne nierówności powierzchni sklepienia wynikające z reperacji powierzchni oraz pomalowania powierzchni sklepienia farbą olejną.

Farba z połyskiem podkreśla i uwidacznia nierówności wypraw tynkarskich.

Na tym etapie trudno jest określić pierwotną przyczynę zniszczenia oryginalnej warstwy malarskiej. Z pewnością odstąpienie jej będzie zabiegiem trudnym o ile zupełnie niemożliwym.

Obiekt nie posiadał izolacji przeciwwilgociowej dlatego też woda gruntowa była kapilarnie podciągana przez mur, powodowało to niszczenie wypraw w partii przyziemia na skutek wykrystalizowywania soli podciąganych wraz z wodą z gruntu. Utrzymująca się podwyższona wilgotność sprzyjała zasiedlaniu różnych rodzajów grzyba i powodowała postępująca korozję biologiczną. Problemy z wilgocią są dla tej świątyni typowe i istniały już w pierwszych latach jej funkcjonowania. Powodem jest istniejące ukształtowanie powierzchni. Należy w przyszłości zadbać o takie odprowadzanie wód opadowych, aby nie powodowały nasiąkania muru i tynków i nie wzmagają procesów destrukcyjnych.

Istniejące zawilgocenie powoduje znaczne zniszczenia szczególnie drewnianych elementów wystroju wyposażenia, drewnianych podłóg, szaf w zakrystiach itp.

Wskutek braku szczelności pokrycia dachowego woda opadowa migrowała w mur przyczyniając się do powstawania zniszczeń i złuszczeń warstwy malarskiej w partiach sklepień (nawy boczne).

W ostatnich latach zniszczenie warstw wypraw oraz warstwy malarskiej spowodowane było używaniem do reperacji muru zapraw cementowych, co powiększało stan zasolenia muru.

Widoczne są wykonane przekucia pod instalację, trasy instalacji widoczne są jako odbiegające kolorem od otoczenia pasy przemaalowań olejnych.

Widoczne są pęknięcia na gurtach sklepień. Należy sprawdzić ich dynamikę, czy są to spękania ruchome z tendencją do powiększania, czy są to pęknięcia ustabilizowane.

Sprawdzenie takie może nastąpić w drodze wykonania gipsowych plomb i ich obserwacji. Nie ulega wątpliwości, że w miejscach najbardziej newralgicznych konieczne będzie wykonanie szyci krzyżowych w celu wzmocnienia i usztywnienia konstrukcji kopuły.

Pęknięcia mogły być spowodowane osiadaniem budowli jak również drganiami podłoża spowodowanymi ruchem kołowym przebiegającym w bezpośredniej bliskości cerkwi.

Powierzchnia warstwy malarskiej jest mocno zabrudzona, jest pociemniała, pokryta warstwą kurzu oraz tłustego kopcia ze świec i kadzidła.

Widoczne są złuszczenia warstwy malarskiej na detalach architektonicznych.

Elementy drewniane – balustrada chóru i barierka przed ikonostasem, oraz żeliwne schody na chór są wielokrotnie przemaalowane farbą olejną przez co straciły ostrość rysunku detali.

Elementy drewniane są popękane, widoczne są reperacje i nowe pęknięcia.

6. PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

POLICHROMIA ŚCIENNA

Prace przy polichromii obejmą pełny zakres zabiegów konserwatorskich i restauratorskich.

Pierwszą czynnością będzie zadokumentowanie stanu obiektu, wykonanie inwentaryzacji stanu zniszczeń, wykonanie niezbędnych badań fizyko-chemicznych i mikrobiologicznych. Badania te pozwolą na ustalenie poziomu zasolenia i zagrzybienia obiektu.

Przed wszystkim należy rozpoznać za pomocą odkrywek, zakres wykonanych przemaalowań, stan zachowania i zakres oryginalnej polichromii, jej oryginalny wygląd.

Pozwoli to na rozpoznanie wyglądu pierwotnego układu dekoracji malarskiej oraz przygotowanie ewentualnego projektu rekonstrukcji.

Z uwagi na malowanie wnętrza cerkwi farbami nieprzepuszczającymi – olejnymi, zalecane jest usunięcie dolnych partii wypraw we wnętrzu w niezbędnym zakresie (w obszarach najbardziej zniszczonych i zasolonych) i pozostawienie na ok. 0,5 roku w celu wysuszenia muru wewnątrz. Zabieg ten pozwoli na ustabilizowanie wilgoci wewnątrz i usunięcie wilgoci do tej pory zamkniętej w murze.

Warstwę farby olejnej należy usunąć do wysokości ok 1,5 m.

Konieczne jest usunięcie wtórnych warstw farby, napraw tynków wykonywanych zaprawami gipsowymi i cementowymi.

Oczyszczanie warstwy malarskiej w obszarach przedstawień figuralnych należy wykonać delikatnymi metodami chemicznymi i fizycznymi.

Wykonane zostaną próby różnych technik oczyszczania w celu wyboru metody optymalnej dla obiektu. Prawdopodobnie najlepszy efekt da oczyszczanie preparatem Contrad 2000 wspomagane użyciem wytwornicy pary wodnej.

Oslabione i złuszczone partie warstwy malarskiej zostaną oczyszczone gąbką Wishab o średnim stopniu twardości po uprzednim sprawdzeniu skuteczności jej stosowania.

Metoda oczyszczenia zostanie dobrana zależnie od stopnia zniszczenia warstwy malarskiej, indywidualnie do poszczególnych partii malowidła. Warstwy przemaalowań olejnych usunięte zostaną preparatami do usuwania starych powłok olejnych np. Tirolakiem lub Remosolem.

W trakcie oczyszczania partii figuralnych może wystąpić konieczność podklejenia warstwy malarskiej.

Zabieg ten należy wykonać z zastosowaniem preparatu Mowilith DMC2 (dyspersji wodnej POW).

Konieczna jest dezynfekcja warstwy malarskiej, usunięcie ognisk pleśni i zagrzybienia.

W obszarach największego zasolenia – szczególnie w dolnych partiach ścian, konieczne będzie wykonanie zabiegu odsolenia tynków metodą migracji do rozszerzonego środowiska przy użyciu kompresów.

Konieczne jest sprawdzenie stanu tynków wewnętrznych (wypraw) i ewntualne wykonanie podklejeń odspojonych partii. Spęcherzenia wyprawy zostaną podklejone metodami iniekcji ciśnieniowych i grawitacyjnych z zastosowaniem preparatów mineralnych takich jak Ledan TC 1 plus.

Konieczna może okazać się konieczność konsolidacji osłabionych i osypujących się partii wypraw.

Wzmocnienie strukturalne wykonane zostanie preparatami krzemianowymi np. KSE 300 HV prod. Remmers lub KEIM Soldalit-Fixativ.

W miejscach ubytków tynków założone zostaną taty i kity konserwatorskie wykonane z wapna gaszonego dołowanego 6-cio letniego i drobnego piasku. Dopuszcza się zastosowanie gotowych zapraw wapiennych f-my KEIM np. NHL Kalkputz o wielkości ziarna wypełniacza jak użyte oryginalnie.

Kity i uzupełnienia zostaną założone do wysokości i granic wypraw oryginalnych przy zachowaniu ich faktury.

W celu umożliwienia właściwego stopnia karbonatyzacji kitów i uzupełnień wyprawy należy sezonować wykonane uzupełnienia mineralne przez minimum ok. 3 tygodnie. Drobne uzupełnienia – w grubości warstwy malarskiej, wykonane zostaną mineralną szpachlą – Dolomitspachtel prod. KEIM.

Po wykonaniu uzupełnień wykonany zostanie retusz warstwy malarskiej.

Z uwagi na specyfikę wykonania dekoracji malarskiej retusz zostanie wykonany metodą retuszu naśladowczego. Do retuszu i rekonstrukcji użyta zostanie technika akrylowa.

Jest o technika najbardziej odpowiednia dla malowideł tego typu, a różnice techniki oryginału i wykonanego punktowania pozwolą na odróżnienie oryginału od ingerencji konserwatorskiej przy użyciu podstawowych metod badawczych.

Do retuszu warstwy malarskiej proponuje się użycie farb opartych na spoiwie akrylowym, tj. Primal AC 33, używając farb artystycznych najwyższej jakości (farby artystyczne akrylowe Vallejo). Retusz większych płaszczyzn jednolitego koloru proponuje się wykonać emaliami akrylowymi f-my Tikurilla EVERAL barwionych ręcznie.

BARIERKA PRZED IKONOSTASEM, EMPORA - CHÓR

Konieczne jest oczyszczenie powierzchni balkonu chóru i kolumn z wtórnych przemalowań w celu określenia wyglądu i kolorystyki warstwy pierwotnej.

Po zdjęciu przemalowań możliwe będzie wykonanie dokładnego rozpoznania drewna oraz poszczególnych elementów pod kątem zniszczeń i oceny jego wytrzymałości konstrukcyjnej.

Oczyszczenie wykonane zostanie mechanicznie – skalpelami, cykliną, szpachelkami itp. ewentualnie wspomagając strumieniem gorącego powietrza o ustalonej temperaturze.

Doczyszczanie należy wykonać metodami chemicznymi – preparatem Tirolak lub Witaf ew. Remosol (gotowymi pastami do usuwania powłok olejnych).

Właściwa metoda usuwania powłok olejnych zostanie ustalona po wykonaniu prób skuteczności każdej z metod dla tego obiektu.

Konieczne może okazać się wzmocnienie strukturalne osłabionych partii drewna 5% roztworem żywicy Paraloid B72 w toluenie.

W razie stwierdzenia obecności drewnojadów należy wykonać zabieg trucia drewna preparatem Hylotox lub Xyrein.

Najbardziej zniszczone mogą być partie drewna na bezpośrednim styku z murem. W miejscach tych możliwe jest wystąpienie zagrybienia powodującego butwienie drewna.

W tych miejscach konieczne będzie wycięcie zdegradowanych partii drewna i wykonanie wklejek oraz odpowiednie odizolowanie drewna na styku z murem w celu ochrony przed ewentualnym butwieniem.

W dalszej kolejności konieczne jest wykonanie fleków w miejscach największych spękań drewna balustrady zewnętrznej oraz w miejscach pęknięć detali i istniejących szpar. Fleki należy wykonać z drewna analogicznego jak drewno użyte pierwotnie. Fleki należy wkleić na klej wodoodporny np. poliuretanowy, pęczniący (rozprężający się wewnątrz spoiny i wypełniający drobne szczeliny).

Drobne spękania należy wypełnić kitem drzewnym np. wykonanym na bazie żywicy epoksydowej.

Brakujące fragmenty listew profilowanych należy odtworzyć i wkleić zgodnie z pierwotnym układem.

Konieczne będzie wykonanie uzupełnień gruntów i warstw malarskich w celu wyrównania powierzchni pod ostateczne opracowanie kolorystyczne.

Malowanie należy wykonać zgodnie z pierwotną kolorystyką - farbą alkidową o wykończeniu powierzchni (wybłyszczeniu) zgodnym z charakterem powierzchni oryginalnej w kolorze farby oryginalnej.

Sufit pod emporą należy sprawdzić czy nie ma tendencji do odspojień. W miejscach ubytków należy wykonać kity mineralne z zaprawy wapienno-piaskowej o uziarnieniu wypełniacza zgodnym z wielkością wypełniacza zaprawy oryginalnej.

Powierzchnię kitów należy opracować zgodnie z powierzchnią oryginału.

Malowanie sufitu należy wykonać w technice i technologii zastosowanej do malowania wnętrza świątyni.

SCHODY ŻELIWNE

Konieczne jest wykonanie stratygrafii nawarstwień kolorystycznych obiektu. Konieczne jest mechaniczne bądź chemiczne oczyszczenie metalu z warstw wtórnych farby metodami jak wyżej.

Po oczyszczeniu powierzchnię metalu należy zabezpieczyć preparatem antykorozyjnym na bazie Taminy i pomalować farbą alkidową do metalu w kolorze zgodnym z oryginałem.

PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

POLICHROMIA ŚCIENNA

1. Zadokumentowanie stanu obiektu, wykonanie inwentaryzacji rysunkowej stanu zniszczeń.
2. Pobranie próbek do wykonania badań fizyko-chemicznych i mikrobiologicznych.
3. Rozpoznanie stanu zachowania i zakresu występowania pierwotnej warstwy malarskiej.
4. Oczyszczenie polichromii z kurzu i zabrudzeń wynikających z eksploatacji pomieszczenia:
  - metodami mechanicznymi (wishab), para wodna pod ciśnieniem),
  - chemicznymi – kontaktowo środkami powierzchniowo-czynnymi np. Contrad 2000
5. Usunięcie olejnych przemalowań metodami chemicznymi – Tirolak, Remosol
6. Dezynfekcja polichromii alkoholowym roztworem Lichenicydy w celu likwidacji pleśni i ognisk zagrzybienia.
7. Usunięcie najbardziej zdegradowanych wypraw w obszarach monochromii oraz zapraw cementowych w przyziemiu.
8. Wykonanie mineralnych opasek konserwatorskich zabezpieczających.
9. Wykonanie kompresów odsalających z wody destylowanej i pulpy celulozowej.
10. Konsolidacja osłabionych partii wyprawy preparatem krzemooorganicznym opartym na estrach kwasu krzemowego np KSE 300 HV prod. Remmers lub KEIM Soldalit-Fixativ.
11. Podklejenie warstwy malarskiej dyspersją wodną POW np. Mowilith DMC 2.
12. Podklejenie pojawiających się rozwarstwień i spęcherzeń tynku przy zastosowaniu preparatu Ledan TC 1 plus i dyspersji wodnej POW z wypełniaczem.
13. Złożenie w miejscach ubytków wielowarstwowych kitów konserwatorskich oraz łat wykonanych z wapna gaszonego dotowanego 6-cio letniego i

- drobnego piasku wziętych w proporcji 1 : 3 lub użycie gotowych zapraw Keim NHL kalkputz.
14. Wykonanie uzupełnień warstwy podkładowej pod polichromię (pobiata, Dolomitspachtel).
  15. Wykonanie konserwatorskiego retuszu naśladowczego warstwy malarskiej przy użyciu farb opartych na spoiwie akrylowym, tj. Primal AC 33, Użycie farb artystycznych najwyższej jakości (farby artystyczne akrylowe Vallejo).
  16. Retusz większych płaszczyzn jednolitego koloru emaliami akrylowymi f-my Tikurilla.

BARIERKA PRZED IKONOSTASEM, EMPORA - CHÓR

1. Wykonanie badań stratygraficznych obiektu.
2. Usunięcie przemalowań olejnych metodami fizycznymi (mechanicznie) i chemicznymi (z zastosowaniem preparatów do usuwania powłok olejnych np. Tirolak).
3. Wzmocnienie strukturalne drewna 5% roztworem żywicy Paraloid B72 w toluenie w obszarach osłabionej struktury drewna.
4. W razie stwierdzenia obecności drewnojadów wykonanie zabiegu trucia drewna preparatem HylotoX lub Xyrein.
5. W miejscach zagrzybionych zatrucie drewna alkoholowym roztworem Lichenicidy.
6. Wycięcie zbutwiały partii drewna.
7. Wykonanie wklejek i fleków z drewna analogicznego jak użyte pierwotnie w miejscach największych pęknięć i uszkodzeń.
8. Wykonanie kitów szpachlówką na bazie żywicy epoksydowej.
9. Wyrównanie powierzchni poprzez wykonanie epoksydowych kitów do drewna.
10. Opracowanie powierzchni kitów i wykonanie malowania farbą alkidową w kolorystyce i wykończeniu analogicznym do malowania oryginalnego.

ŻELIWNE SCHODY

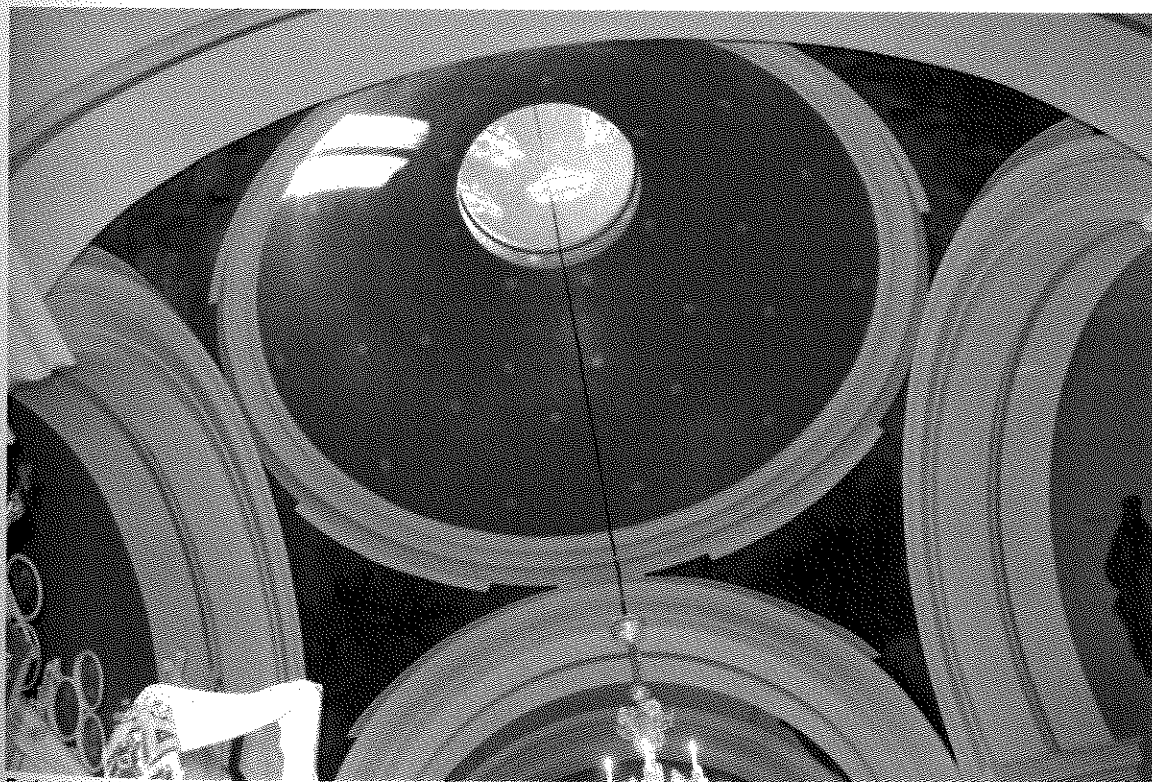
1. Wykonanie badań stratygraficznych obiektu.
  2. Usunięcie przemalowań olejnych metodami fizycznymi (mechanicznie) i chemicznymi (z zastosowaniem preparatów do usuwania powłok olejnych np. Tirolak).
  3. Zabezpieczenie antykorozyjne preparatem antykorozyjnym na bazie Taminy.
  4. Opracowanie powierzchni kitów i wykonanie malowania farbą alkidową w kolorystyce i wykończeniu analogicznym do malowania oryginalnego.
17. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej przebiegu prac wg obowiązującego schematu.

mgr Małgorzata Podgórska-Makal
nr dyplomu ASP w Warszawie 4997
upr. konserwatorskie. 20/K/97
20-282 Lublin, ul. Królowej Jadwigi 6/7
tel. 501030663

Lublin 12.06.2016

Fot. Nr 1 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chetmie, polichromia ścienna, Widok z chóru na prezbiterium. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

Fot. Nr 2 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chetmie, polichromia ścienna, Widok polichromii w kopule głównej. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

Fot. Nr 3 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chełmie, polichromia ścienna, transept południowy. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

Fot. Nr 4 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chełmie, polichromia ścienna, Widok chóru. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

Fot. Nr 5 - Cerkiew Prawosławna Św.Ap. Jana Teologa w Chetmie, polichromia ścienna, Widok chóru – ściana zachodnia. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

Fot. Nr 6 - Cerkiew Prawosławna Św.Ap. Jana Teologa w Chetmie, polichromia ścienna, Widok prezbiterium – ściana wschodnia. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

Fot. Nr 7 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chetmie, polichromia ścienna, Transept północny – scena „Ukrzyżowania”. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

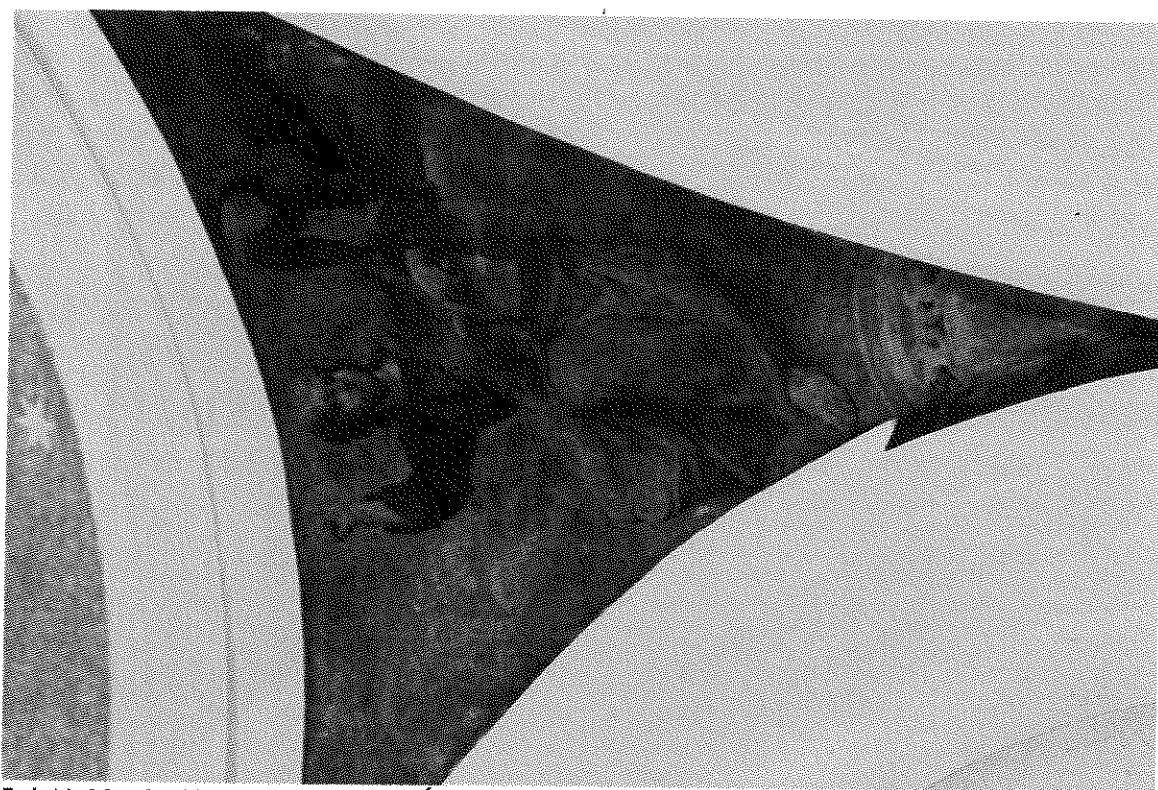
Fot. Nr 8 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chetmie, polichromia ścienna, Ściana południowa – scena „Zmartwychwstaia”. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

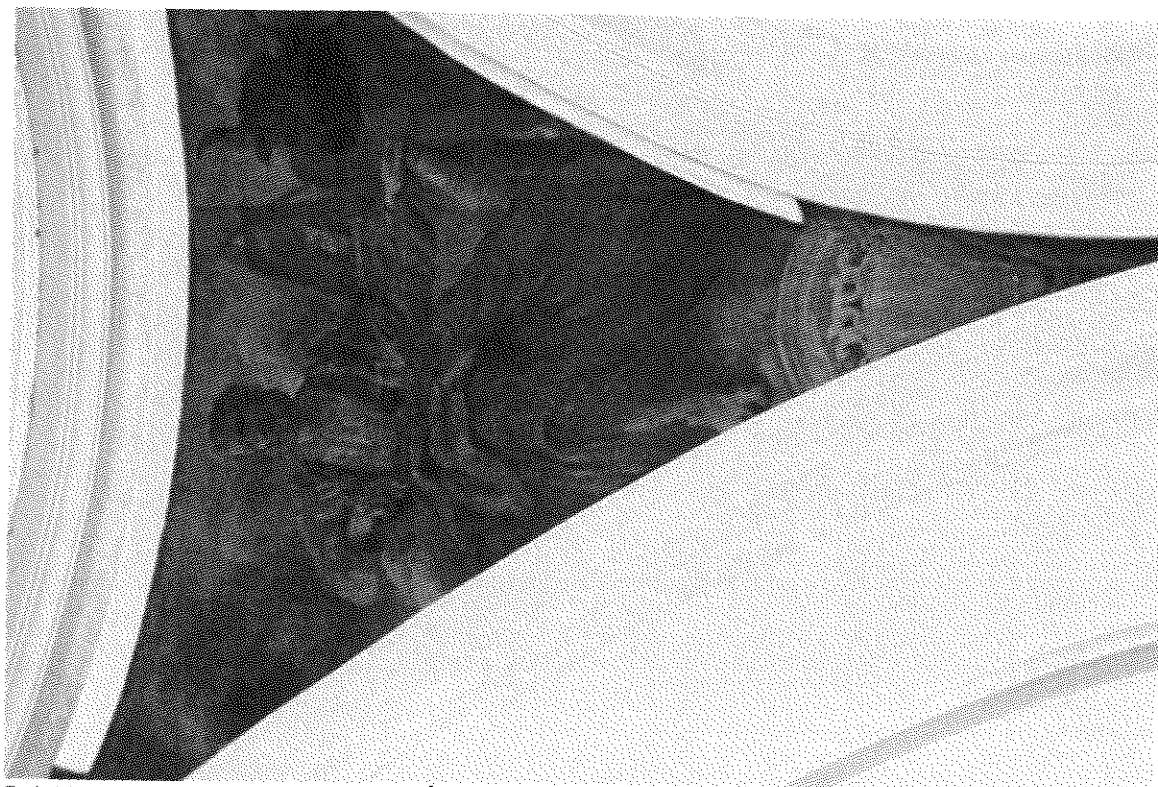
Fot. Nr 9 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chetmie, polichromia ścienna, Ściana zachodnia – scena „Narodzenia”. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

Fot. Nr 10 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chetmie, polichromia ścienna, Przedstawienia Ewangelistów na pendentywach - Św. Mateusz. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

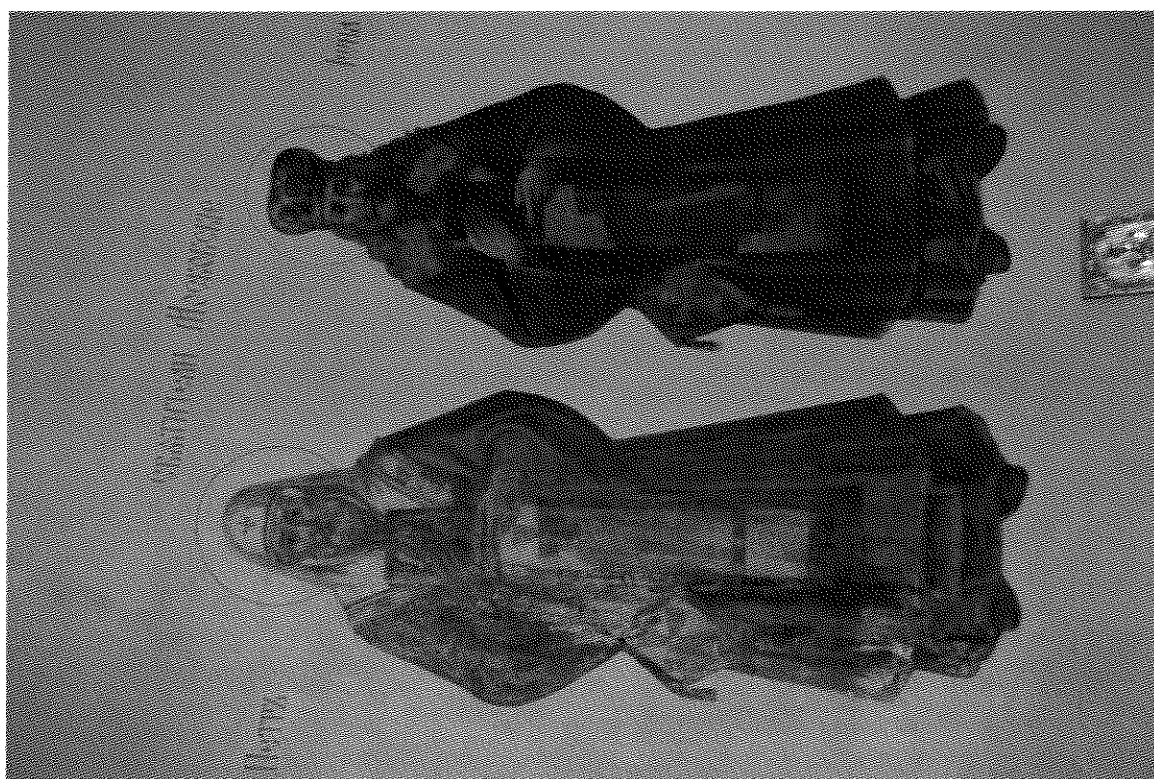
Fot. Nr 11 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chełmie, polichromia ścienna, Przedstawienia Ewangelistów na pendentywach – Św. Jan. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

Fot. Nr 12 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chełmie, polichromia ścienna, Przedstawienia Ewangelistów na pendentywach- Św. Łukasz. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

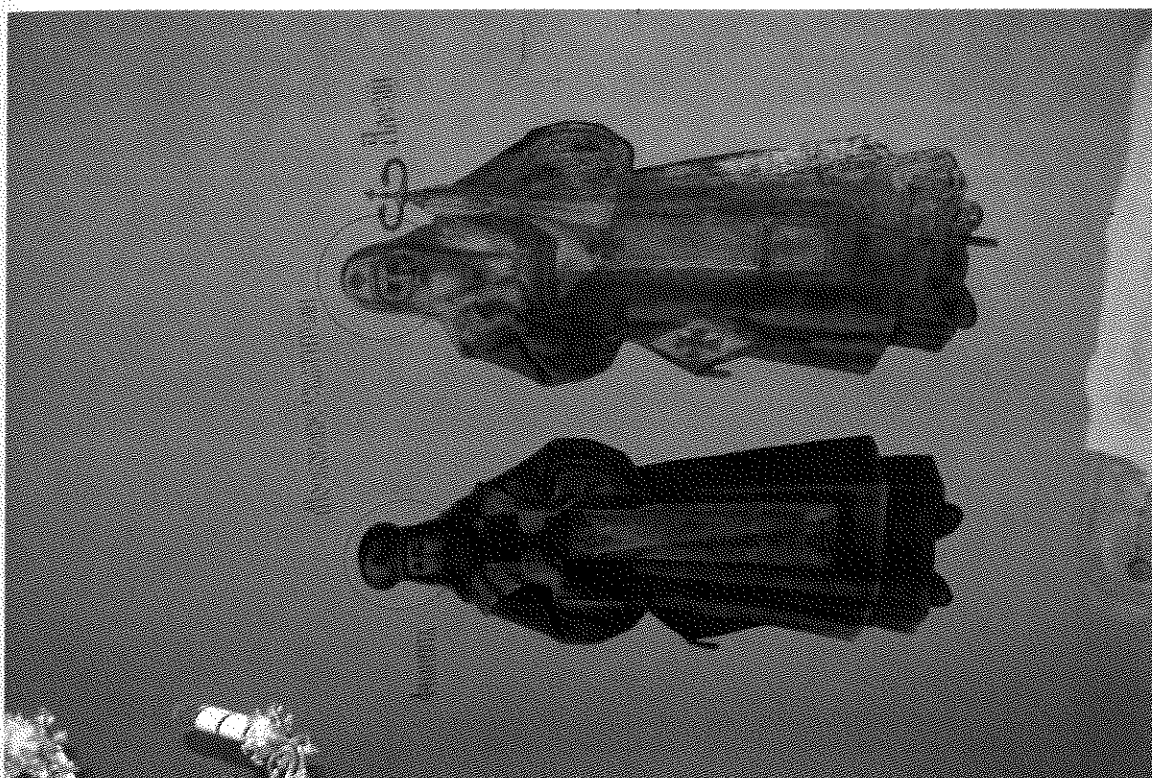

Fot. Nr 13 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chełmie, polichromia ścienna, Przedstawienia Ewangelistów na pendentywach- Św. Marek. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

Fot. Nr 14 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chełmie, polichromia ścienna, Przedstawienia Świętych na sklepieniu na chórze. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

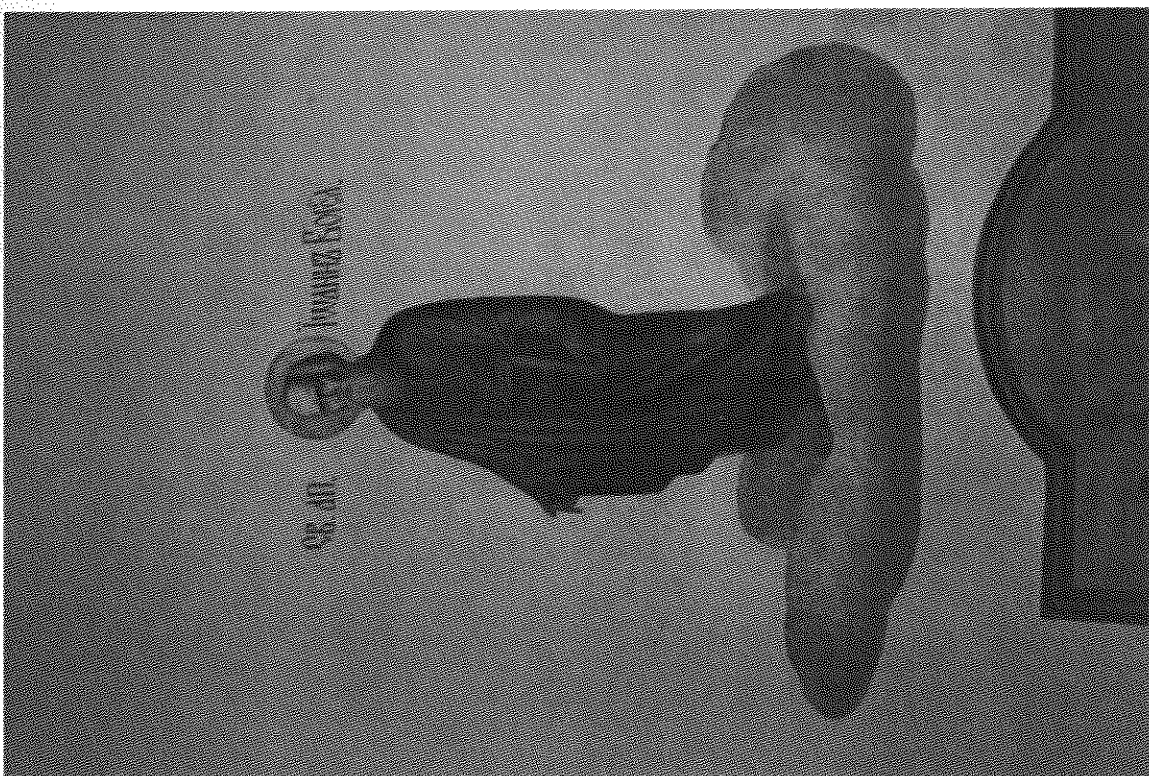
Fot. Nr 15 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chełmie, polichromia ścienna, Przedstawienia Świętych na sklepieniu na chórze. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

Fot. Nr 16 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chełmie, polichromia ścienna, Przedstawienia Świętych na ścianie w prezbiterium. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

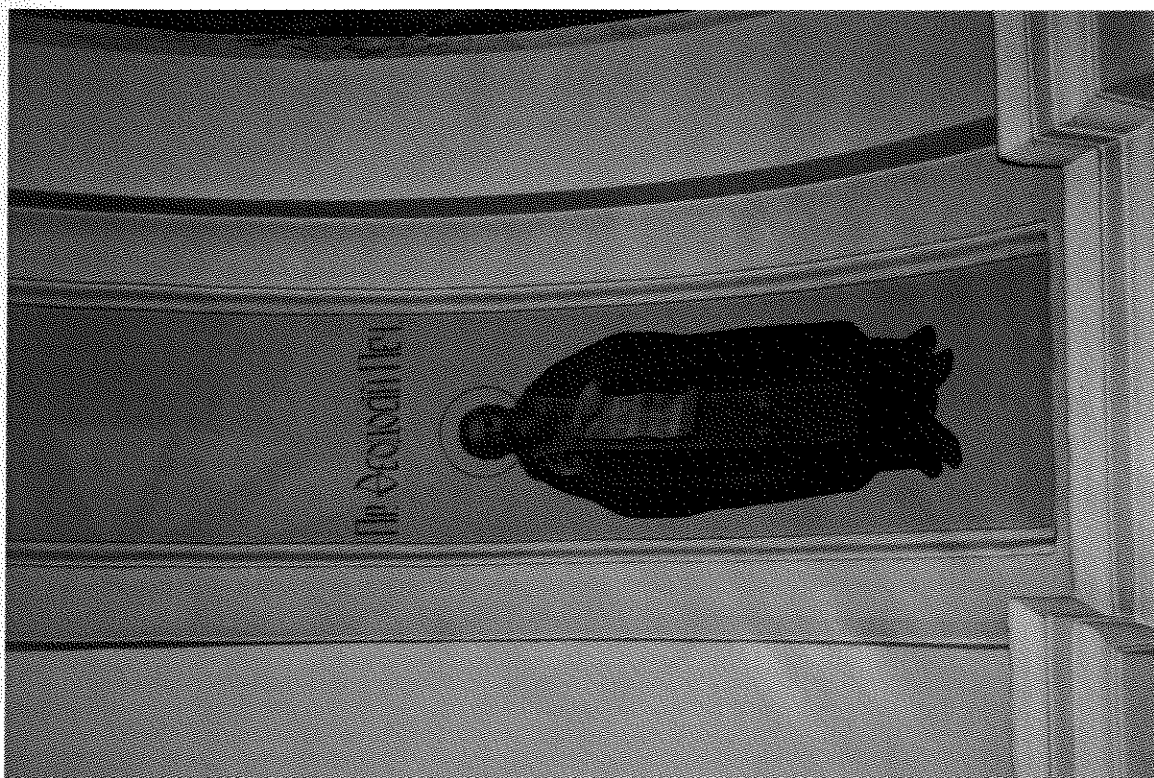
Fot. Nr 17 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chełmie, polichromia ścienna, Przedstawienia Świętych na ścianie w prezbiterium. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

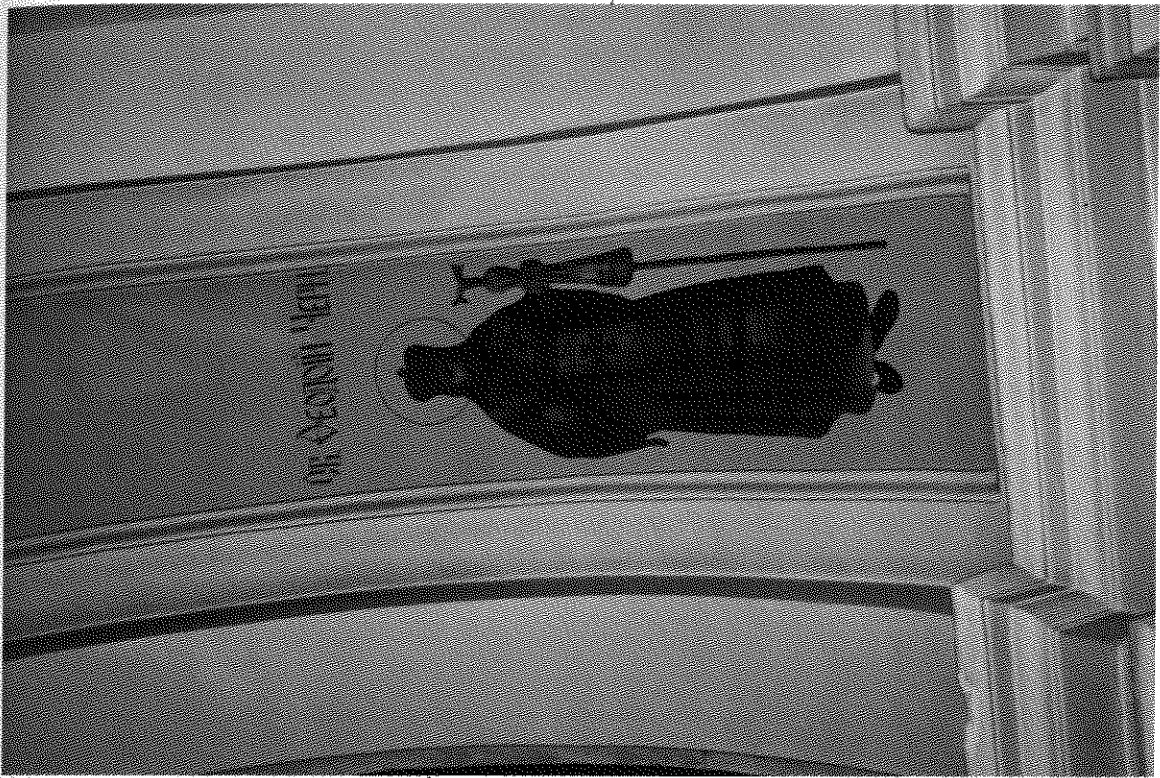
Fot. Nr 18 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chełmie, polichromia ścienna, Przedstawienie Św. Apostoła Jana na ścianie w prezbiterium. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

Fot. Nr 19 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chełmie, polichromia ścienna, Przedstawienie Bożej „Pokrow” na ścianie w prezbiterium. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

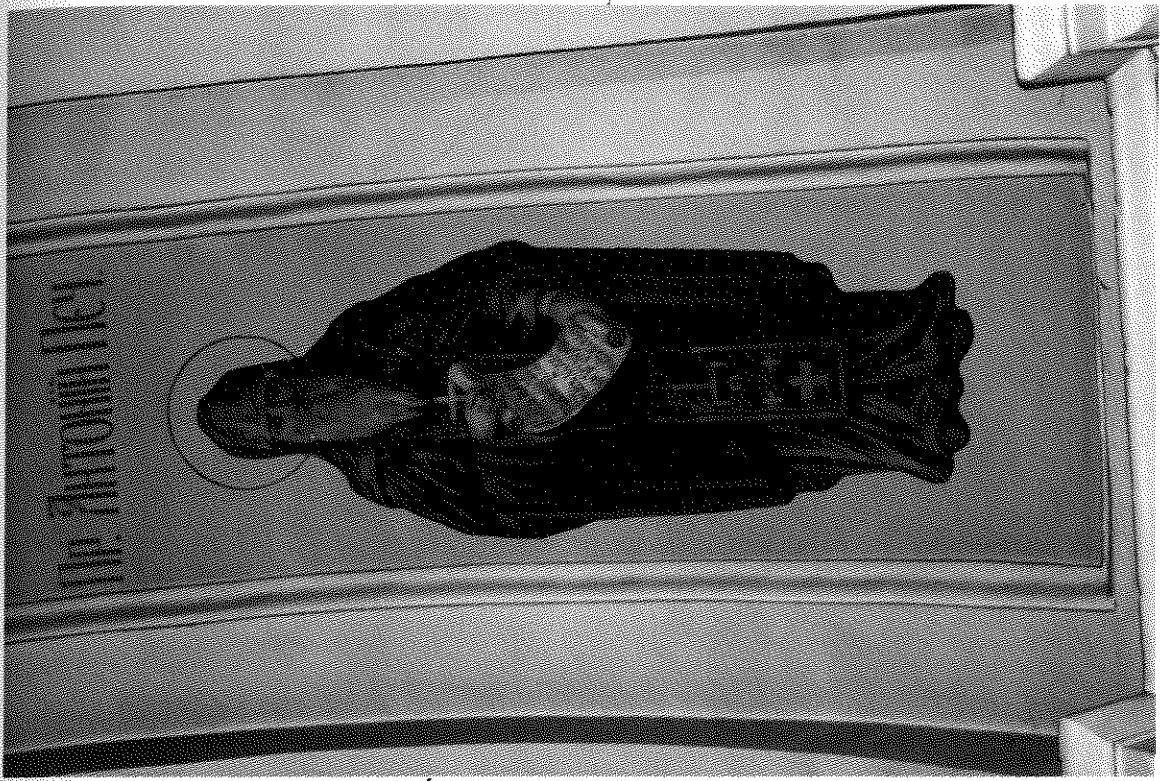
Fot. Nr 20 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chełmie, polichromia ścienna, Przedstawienie Świętego na sklepieniu transeptu. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

Fot. Nr 21 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chetmie, polichromia ścienna, Przedstawienie Świętego na sklepieniu transeptu. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

Fot. Nr 22 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chetmie, polichromia ścienna, Przedstawienie Świętego na sklepieniu transeptu. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

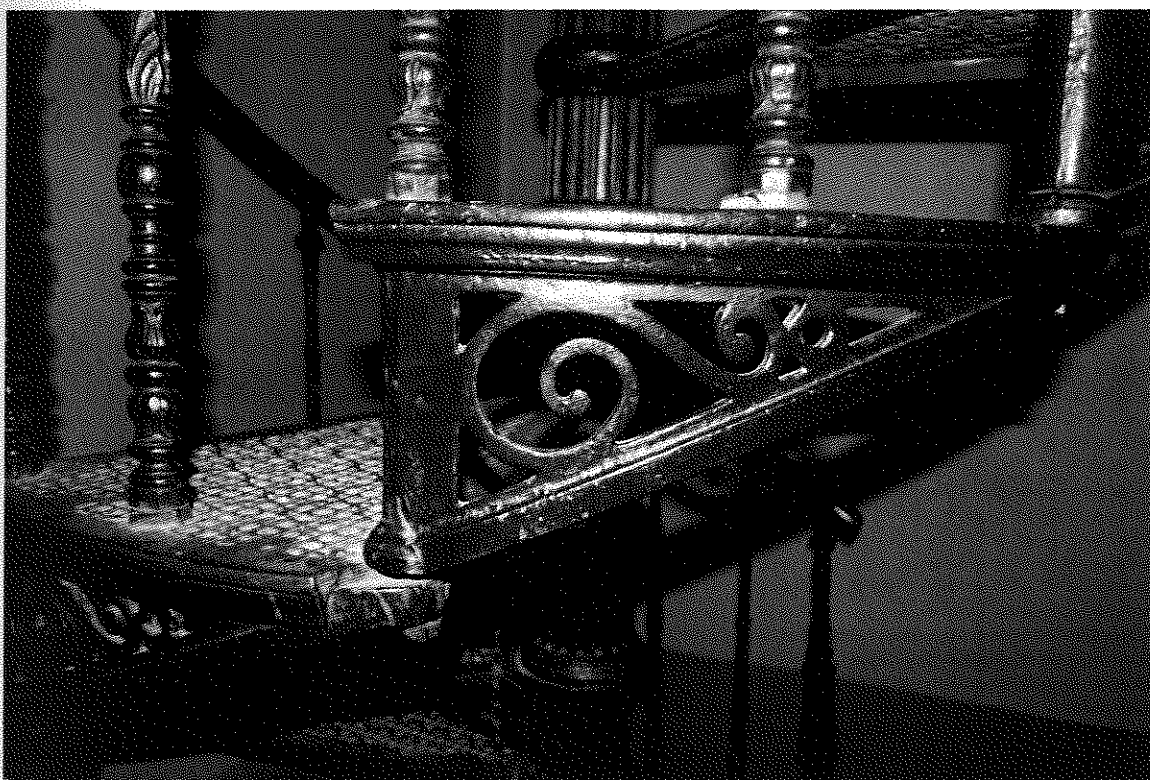
Fot. Nr 23 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chełmie, polichromia ścienna, Przedstawienie Świętego na sklepieniu transeptu. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

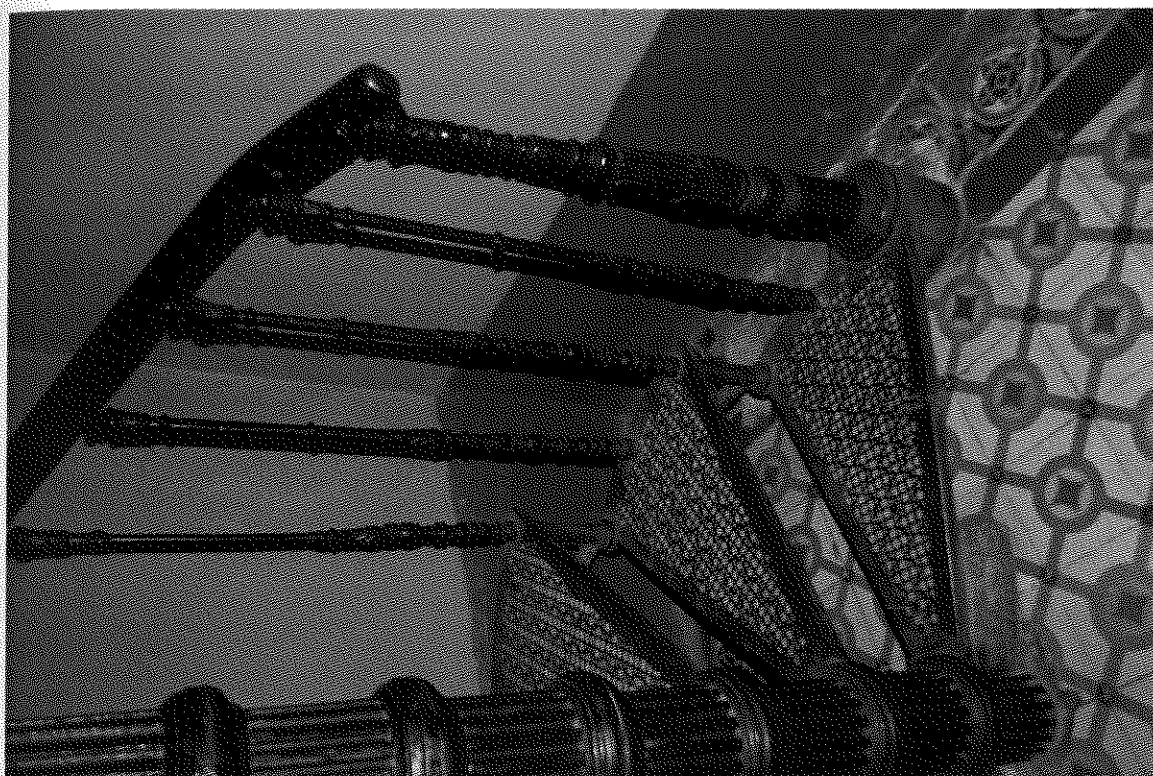
Fot. Nr 24 - Cerkiew Prawosławna Św. Ap. Jana Teologa w Chełmie, polichromia ścienna, Widok chóru. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

Fot. Nr 25 - Cerkiew Prawosławna Św.Ap. Jana Teologa w Chełmie, polichromia ścienna, Schody Żeliwne prowadzące na chór. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

Fot. Nr 26 - Cerkiew Prawosławna Św.Ap. Jana Teologa w Chełmie, polichromia ścienna, Schody Żeliwne prowadzące na chór. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

Fot. Nr 27 - Cerkiew Prawosławna Św.Ap. Jana Teologa w Chełmie, polichromia ścienna, Schody Żeliwne prowadzące na chór. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal

Fot. Nr 28 - Cerkiew Prawosławna Św.Ap. Jana Teologa w Chełmie, polichromia ścienna, Bariierka przed ikonostasem. Stan z czerwca 2015. Zdjęcie wyk. Mgr Małgorzata Podgórska- Makal